

191-99-8
U-58

191-99-8
U-58

4963

228

1445-ԱԳ

Ս Կ Ի Ջ Ի Ն

ԸՆԹԵՐՅԱՆ ՈՒԹԵԱՆ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՏԱՌԻՑ

Կ Ա Մ

ՆՈՐ. ԶՈՒԱՐՃԱՄ. ԵՒ ԴԻԻՐԻՆ

ԵՅԻՐԻՆԱՐԱՆ ԵՒ ՀԵՊԻՆՐԻՆ

ԵՐԵՎԱՆԻ ՏԻՊ

Ի ՎԼՆԱԸ

Ի ՏՊԱՐԱՆԻ ՀԱՐՑ ՄԻԻՓԱՐԵԱՆՑ:

1845.

2004

4963-w/h

39785-67

Մինչուկ հիմայ մեկ դիէն մեր ազգին մէջը ուսման բաղձանքը քիչմը աւելցած տեսնելով, ու նայելով որ խեղճ ծնողքը իրենց զակրներուն քիչմը բան սորվեցնել ուղեւով կուտան կոր անտեք վարպետի քով. ու իրեք չորս ասարվան մէջը հազիւ քիչմը կարգալ կըսորվին կոր՝ տուանց ուրիշ օգտակար կամ զուարճալի բանմը սորվելու, շատ կըցաւէինք թէ ծնողաց վրայ՝ որ պարագայ տեղ ստակ կըկորսնցնեն, ու թէ տղոց վրայ՝ որ շատ կաշխատին ու քիչ (կամ աղէկ ըսեմ) ոչինչ կըսորվին: Մէկալ դիէն ալ տեսնելով Աւրոպացոց գրքերը ու կարգերը՝ որոնցմով իրենց տղոցը դիւրաւ ու քիչ ատենվան մէջ թէ կարգալ ու թէ ուրիշ օգտակար բաներ կըսորվեցընկոր, աս դիւրութիւնը մենքալ մեր ազգին մէջ տարածել ուղեցինք: Ըսոր համար հիմայ նոր ու դիւրին եղանակովմը աս Վերականը աշխարհարար լեզուով շարադրեցինք, որ թէ մեր սոջի Վերականներուն՝ ու թէ շեգերեններուն պաշտօնը կըկատարէ: Միանգամայն պզտիկ տղաքները իրենց հասակին յարմար խօսակցութիւններ՝ ու իրենց չգիտցած

Հարկաւոր բաները ասոր մէջը կարգալով ձանձ-
րութիւն չեն զգար, ու սրտերնուն մէջը բաղձանք
կրպտայի աւելի փութով կարգալ կամ ուրիշ գի-
տութիւններ սորվել: Ասանկ սկիզբ ընելով ետեւէն
գարձեալ սաղմոսին ու աւետարանին տեղը ուրիշ
աշխարհաբառ գրքեր զուարճալի ու օգտակար բա-
ներ սորվելու համար, անոնց ետեւէն ալ ուրիշ
գիւրին գիտութիւններու գրքեր կը տպենք, ու
ասանկով քիչ ատենվան մէջ՝ քիչ աշխատանքով
ու քիչ գրքերով ազաք շատ բան կը սորվին կի-
մանան:

Ահա մենք մեր կողմանէ աշխատեցանք ու աս
գիւրին՝ օգտակար՝ ու միանգամայն քիչ ծախքով
ըլլալու եղանակը գտանք մեր ազգին օգտին բաղ-
ձալով. հիմայ կարծենք ուրիշ բան չիմեար բայց
եթէ իւրաքանչիւր ազոց ծնողքը ու պատուելի
վարպետնին ջանան աս մեր աշխատանքը ՚ի գործ
դնելու, որ իրենք իրենցմէ կը տեսնեն՝ որչափ օգ-
տակար ու գիւրին է եղեր մեր մտացած եղանակը:

Ա.

ԿԱՐԳ ԼԱՅՆԵՐԷՆ ԳՐՈՑ.

ԲՈՒՈՐԳԻՐՔ:

ւ. ր. դ. զ. Կ. ղ. Է. ը. թ. ժ. ի.
լ. խ. ծ. կ. չ. ձ. ղ. ճ. ժ. յ. ն.
շ. ո. ը. պ. ջ. ո. ս. վ. ւ. ր. ց. լ.
փ. ք. Կ. օ. Ֆ.

Բ.

Վ. Ե. Ն. Կ.

Է	օ	ո	ը	Կ	ւ	ի
ժԷ	ժօ	ժո	ժը	ժԿ	ժւ	ժի
խԷ	խօ	խո	խը	խԿ	խւ	խի
ձԷ	ձօ	ձո	ձը	ձԿ	ձւ	ձի
ւղԷ	ւղօ	ւղո	ւղը	ւղԿ	ւղւ	ւղի
ջԷ	ջօ	ջո	ջը	ջԿ	ջւ	ջի
սԷ	սօ	սո	սը	սԿ	սւ	սի
րԷ	րօ	րո	րը	րԿ	րւ	րի
քԷ	քօ	քո	քը	քԿ	քւ	քի
ֆԷ	ֆօ	ֆո	ֆը	ֆԿ	ֆւ	ֆի

ጥ.

o	t	n	ḥ	ḥ	w	f
ፀo	ፀt	ፀn	ፀḥ	ፀḥ	ፀw	ፀf
ኗo	ኗt	ኗn	ኗḥ	ኗḥ	ኗw	ኗf
ምo	ምt	ምn	ምḥ	ምḥ	ምw	ምf

ጥ.

w	t	o	n	ḥ	ḥ	f
ጥw	ጥt	ጥo	ጥn	ጥḥ	ጥḥ	ጥf
ቂw	ቂt	ቂo	ቂn	ቂḥ	ቂḥ	ቂf
ድw	ድt	ድo	ድn	ድḥ	ድḥ	ድf
እw	እt	እo	እn	እḥ	እḥ	እf
ጊw	ጊt	ጊo	ጊn	ጊḥ	ጊḥ	ጊf
ረw	ረt	ረo	ረn	ረḥ	ረḥ	ረf
ሰw	ሰt	ሰo	ሰn	ሰḥ	ሰḥ	ሰf

ኑ.

ፆt	ፆo	ፆn	ፆḥ	ፆḥ	ፆw	ፆf
ካt	ካo	ካn	ካḥ	ካḥ	ካw	ካf
ዳt	ዳo	ዳn	ዳḥ	ዳḥ	ዳw	ዳf
ባt	ባo	ባn	ባḥ	ባḥ	ባw	ባf
ኔt	ኔo	ኔn	ኔḥ	ኔḥ	ኔw	ኔf
ሠt	ሠo	ሠn	ሠḥ	ሠḥ	ሠw	ሠf
ጊt	ጊo	ጊn	ጊḥ	ጊḥ	ጊw	ጊf

ւէ	ւօ	ւո	ւե	ւը	ւա	ւի
ղէ	ղօ	ղո	ղե	ղը	ղա	ղի
վէ	վօ	վո	վե	վը	վա	վի
յէ	յօ	յո	յե	յը	յա	յի

Ձ.

է	օ	ո	ե	ը	ա	ի
էբ	օբ	ոբ	եբ	ըբ	աբ	իբ
էփ	օփ	ոփ	եփ	ըփ	ափ	իփ
էսյ	օսյ	ոսյ	եսյ	ըսյ	ասյ	իսյ
էդ	օդ	ոդ	եդ	ըդ	ադ	իդ
էբ	օբ	ոբ	եբ	ըբ	աբ	իբ
էկ	օկ	ոկ	եկ	ըկ	ակ	իկ
էդ	օդ	ոդ	եդ	ըդ	ադ	իդ
էթ	օթ	ոթ	էթ	ըթ	աթ	իթ
էա	օա	ոա	էա	ըա	աա	իա
էժ	օժ	ոժ	էժ	ըժ	աժ	իժ
էշ	օշ	ոշ	էշ	ըշ	աշ	իշ
էխ	օխ	ոխ	էխ	ըխ	ախ	իխ
էղ	օղ	ող	էղ	ըղ	աղ	իղ
էծ	օծ	ոծ	էծ	ըծ	ած	իծ
էձ	օձ	ոձ	էձ	ըձ	աձ	իձ
էց	օց	ոց	էց	ըց	աց	ից

էհ	օհ	ոհ	կհ	ըհ	ահ	իհ
էյ	օյ	ոյ	կյ	ըյ	այ	իյ
էւ	օւ	ու	կւ	ըւ	աւ	իւ
էճ	օճ	ոճ	կճ	ըճ	աճ	իճ
էչ	օչ	ոչ	կչ	ըչ	աչ	իչ
էջ	օջ	ոջ	կջ	ըջ	աջ	իջ
էղ	օղ	ող	կղ	ըղ	աղ	իղ
էս	օս	ոս	կս	ըս	աս	իս
էն	օն	ոն	կն	ըն	ան	ին
էր	օր	որ	կր	ըր	ար	իր

Է՛

բէլ	բօթ	բօր	բեր	բբւ	բար	բիր
փէշ	փօր	փօր	փեշ	փբբ	փակ	փիղ
պէս	պօղ	պօր	պեա	պբբ	պաստ	պիտ
դէճ	դօս	դոհ	դեր	դբն	դամ	դիր
քէն	քօշ	քոս	քեղ	քբն	քան	քիթ
կէս	կօշ	կող	կեա	կբն	կան	կիր
դէն	դօր	դոն	դեղ	դբբ	դար	դիր
թէր	թօն	թող	թել	թբւ	թաւ	թիղ
տէր	տօն	տող	տես	տբիս	տար	տիպ
ժէտ	ժօս	ժող	ժեա	ժբպ	ժամ	ժիր
շէկ	շօթ	շող	շեղ	շբն	շար	շիղ

խէթ	խօթ	խող	խեռ	խըն	խան	խիծ
ղէտ	ղօտ	ղոր	ղեն	ղըր	ղամ	ղիմ
ծէս	ծօղ	ծով	ծեր	ծըն	ծակ	ծիր
ձէթ	ձօն	ձոր	ձեր	ձրկ	ձախ	ձիր
ցէն	ցօղ	ցովի	ցեց	ցըն	ցաւ	ցին
ղէր	ղօր	ղոհ	ղեխ	ղըն	ղամ	ղիլ
սէր	սօս	սով	սեր	սըն	սար	սին
հէդ	հօր	հօտ	հեր	հըր	հան	հին
յէր	յօր	յող	յետ	յըս	յար	յիմ
ւէտ	ւօտ	ւոր	ւետ	ւըս	ւատ	ւիտ

Ը

n	n	ե	ե	ը	ա	ի
ոստ	ութ	ելք	երդ	ընդ	ազդ	իդձ
որբ	ուլ	եղծ	երդ	ընթ	ախտ	ինձ
որթ	ում	եղկ	երթ	ընկ	ամսդ	ինչ
որձ	ուշ	եմք	երկ	ընտ	այք	իշտ
որմ	ուռ	ենթ	երվի	ըստ	անդ	իակ
որջ	ուս	ենք	եւղ	—	աչք	իւղ
որս	ուր	երբ	եօթ	—	աստ	իւր

Թ

այնք	գործ	ժանդ	ծուռ	մարդ	ջուր
արջք	գութ	ժոյժ	կազմ	մեղք	ուազմ

բախտ	դայլ	լայն	կամօք	մէջք	ուիշտ
փաղղ	դանկ	լայր	կայր	միտք	սարդ
բայց	դասք	լացք	կերպ	մուր	սերտ
բանդ	դէք	լաշկ	կիրճ	յայտ	սուղ
բարդ	դէմք	լիւք	կիցք	յոյս	սուտ
բեմք	դիրք	լոյս	կոյս	յօնք	սուր
բերդ	դիւր	լուռ	կոյր	նաւթ	վախք
բերկ	դոյն	լուր	հայս	նետք	վանք
բոյս	դերձ	խանձ	հաշմ	նոյն	վերջ
բորբ	դէնք	խելք	հաստ	շարժ	վերդ
բուժ	դեղջ	խեղդ	հնշտ	շերտ	տամք
դայլ	դոյդ	խիղճ	հիւր	շիւղ	տենդ
դանձ	զօրք	խիստ	հողմ	շուն	տիւք
դետք	թանկ	խոյզ	ձայն	շափք	դուն
դէտք	թերթ	խուն	ձեռք	շարք	ցանկ
դինձ	թիւք	խօսք	ձիւն	պարտ	ցանց
դինտ	թիւն	ծայր	ձոյլ	պերճ	ցուպ
դիրկ	թոյն	ծերպ	ղայք	պիրճ	ւիւթ
դոյժ	ժայռ	ծիւր	ճիւղ	ջաղք	փտաք
դոյք	ժանկ	ծուխ	մայր	ջերմ	քուն :

ժ :

բանտք	բուրդ	դունդ	դունտ	դուրք
թուղթ	խուրձ	կեանք	կունտ	կուշտ

հոյլք   ձունձ   շուկք   մուտք   նուրբ
 շուկչ   պարտք   պէտք   վերջք   տեարք
 տունկ   փուշք   քունջ   քուրձ   քուրվք :

ԺԵ :

Ա. Բ. Գ. Դ. Ե. Ջ. Է. Ը. Թ.
 Ժ. Ի. Լ. Խ. Ծ. Կ. չ. Ձ. Դ.
 Ն. Ս. Յ. Ե. Շ. Ո. Չ. Պ. Ջ.
 Ռ. Ս. Վ. Տ. Բ. Յ. Ի. Փ. Ք.
 Օ. Ֆ :

ԺԸ :

Աջք. Աղ. Բայ. Բիւր. Գեօղ. Գիծ.
 Գոյն. Գարձ. Գուքս. Եղծ. Ե.
 Ջարդ. Ջեան. Էդ. Ըստ. Թատ.
 Ժիր. Իսկ. Լաստ. Լիճ. Խող. Խորշ.
 Ծակ. Ծունկ. Կայծ. չայկ. Չեք.
 Նաշ. Նոխ. Սահ. Սիրդ. Յարդ.
 Յոյն. Եաւ. Եուշ. Շահ. Շոյտ
 Ողջ. Որս. Չար. Պիկ. Ջարդ. Ջինջ.
 Սայլ. Սիւն. Սուր. Վարդ. Վուշ.
 Տալ. Տենդ. Տիւ. Բամ. Յան. Յաւ.

Յուլ . Իխւծ . Փառք . Փուշ . Վաջ .
Վաղց . Վոյր . Օձ . Օր . Ֆարա :

ԺԳ .

Ը-թոռ . Բա-րի . Գօ-տի . Դա-
նակ . Ե-րես . Ջա-ւակ . Լ-րէց . Ը-
սել . Թոն-ղուլ . Ժոն-ղով . Ի-մաստ .
Լե-ղի . Խա-ղալ . Ծա-ղիկ . Կա-
տու . Հա-րիւր . Չա-խորդ . Գա-կիշ .
Ճա-շել . Մոն-խիր . Յե-տոյ . Կա-
մակ . Շա-րիկ . Ո-ղի . Չա-միշ . Պա-
տիւ . Ջա-նակ . Ռա-միկ . Սե-ղան .
Սա-ղել . Տա-րի . Բոն-պէ . Յոն-րեան .
Իխ-սել . Փոն-խել . Վա-մել . Օտար :

ԺԵ .

Ըն-մեղ . Բար-դել . Գոր-ծիք .
Դեղ-նուց . Եղ-բայր . Ջան-դուած .
Ըն-կեր . Թատ-րոն . Ժամ-կոչ . Խո-
կոյն . Լայ-նել . Խոր-հուրդ . Ծած-
կել . Կար-միր . Հիւ-նել . Գամ-
պար . Ճեր-մակ . Մար-մին . Յան-
կարծ . Կիր-հել . Շուր-ջառ . Որ-
ղի . Չամ-չեայ . Պալ-ծառ . Ջեր-

միկ , Ոսար - բի . Սեր - տել . Սեր - ջին .
Տար - բեր . Բախ - ճան . Յան - կալ . Իլու -
ծիլ . Փետ - տել . Վար - տեղ . Օդ -
նել :

ԺԵ՛

Ամս - բոս . Բերկ - բանք . Ղաղա -
նի . Ղար - նոց , Երդ - նուլ . Ընտ -
րել . Թարդ - ման . Ինք - նին . Սար -
բայ . Հեղձ - նուլ . Սարտ - կոց . Յայն -
ժամ . Ներք - նակ . Շամբ - շիլ . Ոսպ -
նեայ . Սարտ - նուլ . Սայր - կեան .
Վարդ - նուլ . Օրհ - նել :

ԺԶ՛

Աշ - խա - տանք . Բա - բե - գործ . Ղի -
տու - թիւն . Ղա - տա - տան . Ե - բե -
կոց . Օար - դա - բուն . Ըն - տա - նի .
Թարդ - մա - նի . Ժո - զո - վարդ . Ի -
մա - նալ . Լե - զուա - նի . Խա - չա - փայտ .
Օու - ըա - նալ . Կե - բա - կուր . Հար -
ա - նիք . Չանձ - բա - լի . Ղե - կա - վար .
Ճա - նա - պարհ , Սար - դա - բե . Յի - շա -
տակ . Նա - հա - տակ . Շո - շա - փել .

Ու - թե - րորդ . Չա - րա - դործ . Պա -
հա - պան . Ջեր - մե - ռանդ . Սա - տա -
նայ . Վայ - ե - լուչ . Տե - րա - ցու . Յու -
ցա - նեն . Փո - խա - նակ . Վա - հա - նայ .
Օրհ - նու թխն :

Ժե :

Բը - լուր . Բը - ժիշկ . Գեր - բը -
նա - կան . Գը - լուխ . Գը - ժուար .
Գը - պիր . Ե - դր . Ե - դէ - դրն .
Բղ - դու - շա - նալ . Բղ - մայ - լել .
Թը - թու . Թը - քա - նել . Խն - քրն .
Լեւ - ուրն , Խա - ուրն . Խընդ - բել .
Օը - նա - նիլ . Վը - լա - նել . Վը - ծու .
Հը - նար . Չը - դել . Շը - մա - բա .
Սը - նալ . Սե - դր . Յըս - տակ . Նը -
ման . Նըն - ջել . Շը - նորհք . Ուն - կրն .
Չը - դի - տել . Պըդ - տոր . Ջըր - հոր .
Սը - դալ . Սը - նար . Բս - տա - նալ .
Սըր - բել . Վը - կայ . Տը - կար . Յըր -
տա - նալ . Փը - շե - դէն . Վըն - նել :

ԺԸ՝

Աշ - խար - հա - բառ խօ - սած ա - տե - նրս պէտք չէ որ խօս - քիս մէ - ջը օ - տա - բա - կան բա - ուեր խառ - նեմ , որ - պէս զի խօ - սած լի - գուս խառ - նած ջըլ - լայ՝ հա - պա՛ մն - քուր ըլ - լայ : Թէ որ բա - ուի մը աշ - խար - հա - բա - ուր չեմ գի - տեր՝ պէտք է որ վար - պե - տիս հար - ցը - նեմ ու սոր - վիմ՝ որ ա - ղեկ խօ - սիմ : Աս նոր գրը - գոյ - կիս մէ - ջը որ - չափ աշ - խար - հա - բառ բա - ուեր կան , ո - բոնց այ - լաղ - գե - բէն - նե - բը առ - ջեւ - նին գը - բուած են , պէտք է՝ որ ա - ղեկ միտ - քըս պա - հեմ : Խո - նար - հու - թեամբ կա - ղա - չեմ պա - տուե - լի վար - պե - տիս . որ Թէ որ աս գրը - գոյ - կիս մէ - ջը գը - բա - բառ բառ - մը ըլ - լայ ա - ռանց տած - կե - բէ - նի՝ շը - նորհք ը - նէ ին - ձի հաս - կը - ցը - նէ : Աս շատ կու - բա - խա - նամ՝ ա - սանկ նոր ու գու - ար - ճա - լի քե - բա - կա - նի ըս - կը - սե - լուս հա - մար . ո - բով Թէ գիւ -

բաւ (խօ - լայ) կար - դալ կը - սոր - վեմ ,
ու թէ, ու - ըիշ պիտ - ւա - կան բա - նե -
րու ալ տե - ղեակ կըլ - լամ :

ԺԹ :

Աղ - նիւ վար - պե - տըս կը - սէ
ին - ձի , որ ըզ - դու - շու - թեամբ քա -
լեմ ու չի - վա - ղեմ , դա - նա - կով ,
կամ պա - տա - ուա - քա - ղով (չա - թա -
լով) կամ մրկ - բա - տով (մա - խա -
տով) չի - խա - ղամ : Աս կու - ղեմ իմ
վար - պե - տըս միշտ պա - տուել . ու ա -
նոր շը - նոր - հա - կալ ըլ - լայ՝ որ իմ
վը - բաս կաշ - խա - տի կոր : Աս իմ վար -
պե - տիս ը - սաճ - նե - բուն միշտ հը - նա -
ղան - դիլ կու - ղեմ :

Պա - տու - հա - նին (փէն - ձի - բէ -
ին) առ - ջին սի - բով չեմ խա - ղար ,
ին - շու որ զիւ - բաւ կը - կոտ - բի : Պա -
տե - բուն վը - բա գի - ծեր չեմ քա - շեր ,
ին - շու որ իմ սի - բե - լի հայ - բըս ու մայ -
բըս կու - ղէն՝ որ առ - նին ա - մէն գին
մա - քուր ըլ - լայ : Զօ - բըս ու մօ - բըս

ու - զա - ծին դէմ ը - նեւ չեմ ու - զեր .
ին - չու որ Մս - տուած կը - սէ . Մն -
հը - նա - զանդ զա - ւա - կը կոր - սը - վի :

Խմ սի - բե - լի մայ - բըս ա - մէն
առ - տու տու - նը կը - մար - բէ . ա - մէն
բա - նը կար - գով ի - բնեց տե - զը կը -
դը - նէ : ⁺ա - գուտտ - նե - բը ու լա -
թե - բը սըն - տու - կին կամ սա - հա -
բա - նին (տօ - լա - սին) մէ - ջը կը - դը -
նէ : Աս ալ կաշ - խա - տիմ որ տա - նը
մէ - ջը բան մը չաղ - տո - տեմ , կամ
կար - գով դը - բուած բա - նե - բը աս - դին
ան - դին չի - ցը - բուեմ (չի - տար - արդ -
նեմ) : Խմ բա - նե - բըս ալ աս - դին ան -
դին չեմ թո - ղուր , որ - պէս զի իմ սի -
բե - լի մայ - բըս ա - նոնք ժող - վե - լու
հա - մար չաշ - խա - տի :

Առ - զեմ սոր - վիլ՝ որ սե - զա - նին
(տուֆ - բայ - ին) բա - նե - բը ին - տոր
պէտք է ին - ձի դոր - ծա - ծեւ : Գը -
քա - լը՝ դա - նա - կը՝ ու սա - տա - աա -
քա - զը ա - դէկ ու քա - զա - քա - վա -
բու - թեամբ (ի - զա - նով) բըն - նեւ կու -

զեւմ : Սե - զա - նին լա - թը ու իմ զեն -
ջա - կըս (փեշ - կի - բըս) աղ - տո - տել չեւմ
ու - զեր : Աու - զեւմ նայ - իլ ու սոր - վել
որ խե - լա - ցի ու քա - զա - քա - վար
(ի - զան - լը) մար - զիկ - նե - բը ին - տոր
կե - բա - կուր կու - տեն , որ - պէս զի ես
ալ ա - նոնց պէս բ - նեւմ :

Ես աղ - էոր հա - գուստ - մը ու - նիւմ .
կու - զեւմ ա - զէկ նայ - իլ՝ որ շու - տով
չաղ - տո - տի կամ չի - պատ - ուի : Եր -
նոր - հա - կալ կըլ - լամ իմ սի - բե - լի
հօ - բըս ու մօ - բըս որ ան հա - գուս -
տը ին - ձի շի - նել տը - ին : Ի - մին ու -
նե - ցած աղ - էոր հա - գուստ - նե - բըս
մէ - կալ տը - զան շու - նի . բայց ես ա -
սոր հա - մար ա - նի - կա չեւմ նա - խա -
տեր : Վի - տեւմ , որ ա - զէկ ու ամ - մէ -
նուն հեա սի - բով վար - վե - լով խե -
լա - ցի ու ա - զէկ մար - զիկ - նե - բուն
սի - բե - լի կըր - նամ բլ - լալ :

Ի :

Ես աչքով կըտեսնեւմ : Ես պարտե -
ղը (պախճան) կընայիւմ : Աարդը կար -

միր է: Շուշանը (ղամադախը) ձերմակ է: Խոտը կանանչ է: Արեւը երբոր կրճագի, լոյս կը լայ, ու կրրնանք ուղած բաներնիս տեսնալ: Աւսրնկան գիշերը լոյս կուտայ: Աուզեմ ամմէն բանը աղէկ մը տեսնալ, որ կարենամ մէկգմէկէ որոշել: Աարդալու ատենըս պէտք չէ որ գիրքը աչքիս շատ մօտիկցընեմ, որպէս զի աչքիս փնաս չըլլայ: Ամմէն բանէն աւելի պէտք է որ աչքիս հոգ տանիմ՝ որպէս զի կոյր չըլլամ: Աոյրը չիկըրնար զուարճանալ (Ֆէրահլանմիշ բլալ) տեսնելով երկինքին աստղերը՝ ծիրանի գօտին՝ պարտէզին աղւոր ծաղիկները՝ թռչուններուն աղւոր փետուրները (թիւյերը) ու ալ ուրիշ ասանկ բաները՝ որ մարդուն սիրտը կրբանան:

Ես ականջներովըս կըլսեմ: Ժամացոյցը (սահաթը) կըզարնէ մէկ՝ երկու՝ իրեք՝ մինչև տասվերկուք: Մայրըս իս կըկանչէ՝ չեմ ուզեր որ երկու հեղ կանչէ՝ շուտովմը կելեմ կերթամ անոր քովը: Ես իմ հօրըս ու մօրըս խօս-

քերուէն տկանջ կրդնեմ . Այս բանմը չէի կրնար խօսիլ՝ թէ որ կարող չըլայի բանմը լըսել , ու անատենը կըլայի խուլ ու մունճ (տիլսիլ) :

Այս քիթովըս կըհոտվըտամ : Պէտք չեղած ատենը դէշ հոտած տեղեր չեմ երթար . ինչու որ դէշ հօտը առողջութեան վնաս կուտայ : Ամ ճնողքըս (այսինքն՝ հայրըս ու մայրըս) դուռը ու պատուհանները երբեմն կըբանան , որպէսզի սենեակը օդ առնէ :

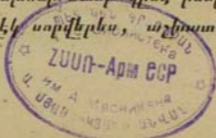
Այս քիմքովըս (տամախներովըս) համ կառնեմ : Տանձը ու կեռասը (քիրազը) անուշ համ ունին : Չհասած խնձորը թթու կըլայ : Ամէն մէկ ուտելիքը զատ զատ համ ունի . Հիւանդ եղած ատենըս ստամոքսըս (միտէս) ավրած ըլլալով՝ կերած բաներէս համ չեմ առներ : Այս կուզեմ այնչափ ուտել՝ որչափ որ իմ սիրելի ճնողքըս ինձի կուտան :

ԻԱ.

Աս սիրով դպրատուն կերթամ :
 Արբոր դպրատուն կրմանեմ՝ կերթամ
 վարպետիս ձեռքը կրպպանեմ՝ ու դա-
 սընկերներուս բարե կուտամ՝ ու քաղա-
 քավարութեամբ կերթամ իմ աեղըս կը-
 նատիմ : Ասամաժ ատենըս ձեռվըներովըս
 չեմ խաղար, ոտվըներովըս ձայն չեմ
 հաներ, անկարգ ասղին անղին չեմ նայիր,
 հապա լուութեամբ (սուսիկ փուսիկ) կար-
 դալուս գրելուս կընայիմ՝ որ ուրիշները
 չըշփոթեմ : Աս միտք կրգնեմ վար-
 պետիս ըսածներուն, թէ որ համար տա-
 լու ատենը բանմբ կըղուրցէ՝ կաշխատիմ
 որ ան ըսածը միտքըս պահեմ : Արբոր
 վարպետըս ինձի բան մը հարցնելու կը-
 լայ՝ ոտքի վրա կելեմ՝ ու յարգութեամբ
 պատասխան կուտամ անոր : Արբոր իս
 կրկանչէ ու կըհրամսէ որ կարգամ՝
 ձայնով ու միտք գնելով կրկարգամ :
 Արբոր համարըս աղէկ կըսորվեմ՝ վար-
 պետըս ուրախութեամբ կրսէ ինձի. Ասա
 ապրիս, աղէկ սորվերես, աշխատէ որ օրէ

39785-67
58763

օր առաջ երթաս : Արբոր դպրատունը
դոցվելու ատենը կուգայ՝ գիրքս կրգո-
ցեմ՝ ու իմ կարգովս ընկերներուս մէջը
կրկենամ՝ դպրատունէն ազատ ըլլալու
համար : Վպրատունէն դուրս ելելու
ատենըս յարգելի վարպետիս ձեռքը կը-
պագնեմ՝ ու իրեն դլուխ կրծռեմ : Շամ-
բան երթալու ատենըս անկարգութեամբ
ասդին անդին չեմ դառնար : Ամենեկին
մարդումը հետ անկարգութեամբ չիսօ-
սելով շիտակ տուն կուգամ : Վպրատու-
նէն ազատ ըլլալու ատենըս յարգելի
վարպետիս խոնարհութեամբ կաղաչեմ՝
որ ինձի հրաման տայ զասագիրքըս իրե-
կունները մէկտեղ տուն տանելու՝ որպէս
ղէ թէ՛ որ պարտապ ատեն՝ կրգանեմ՝ քիչ
մը քաղուածք ընեմ՝ կամ համարըս կար-
գամ : Արխոստանամ պատուելի վարպե-
տիս երկրորդ օրը առանց մոռնալու դար-
ձեալ մեկտեղ դպրատուն բերել իմ հա-
մարիս գիրքը :

Ի՛նչ :

Արբոր տուն կուգամ՝ սիրելի ծնո-

դացրս ձեռքերնին կրպագնեմ, ետքը խմ սորված բաներըս իրենց կրպատմեմ ու կըցուցունեմ: Խմ դասադիրքէս մէկ քանի բան իրենց առջևը կըկարդամ: Թէ որ աղէկ սորված ըլլամ՝ խօսելէն աւելի շուտ կըկարդամ: Եսով թէ ես՝ ու թէ խմ աղնիւ ծնողքըս շատ կուրախանանք:

Եսօր նոր բաներ սորվեցանք, մեր վարպետը ըսաւ: Աթո՞ր օրը շարաթ մը կընէ: Շարթուն ամէն մէկ օրը մէյմէկ անուն ունի: Աս կըրնամ ամէն մէկուն անունը ըսել: Եռջինը կըսվի՝ Արա-կի, երկրորդը կըսվի՝ Արկուշարթի, եր-րորդը կըսվի՝ Արեքշարթի, չորրորդը կըսվի՝ Չորեքշարթի, հինգերորդը կըս-վի՝ Հինգշարթի, վեցերորդը կըսվի՝ Աւր-բաթ, եօթներորդը կըսվի՝ Շարաթ: Մէկ տարին տասուերկու ամիս ունի՝ աս ամիսներուն կարգը ու անունները ասոնք են, Յունվար, Փետրվար, Մարտ, Ապ-րիլ, Մայիս, Յունիս, Յուլիս, Օգոս-տոս, Սեպտեմբեր, Հոկտեմբեր: Նոյեմ-բեր, Դեկտեմբեր: Եսոնց մէջէն Յուն-

վարը՝ Մարտը՝ Մայիսը՝ Յուլիսը՝ Օգոստոսը՝ Հոկտեմբերը՝ ու Վեհտեմբերը երեսունը մէկ օր ունին. Ապրիլը՝ Յունիսը՝ Սեպտեմբերը՝ ու Վոյեմբերը երեսուն օր ունին. իսկ Փետրվարը քսանըութը օր ունի. բայց չորս տարին մէյմը քսանըիներ օր կունենայ, ու ան տարին կըսվի՝ Վահանջ :

Տարին չորս զատ զատ ատեն կամ եղանակ ունի. այսինքն՝ Պարուն (իւր պահար). Ամառ (եաղ) Աշուն (սօն պահար, կամ՝ Արեղ). Չմեռ (քըշ) : Պարնան մէջը օրերը կերկրննան. արեւուն տաքը աւելի ուժով կըլայ, կեռասի (քիրաղի) ու դեղձի (շէֆթալի) ծառերը կըծաղկին. արտերը (թառլաները) կըկանանչնան. ու սոխակները (պիւլպիւլները) կըսկսին աղւոր երգել. աղւոր աղւոր ու անուշ հոտով ծաղիկները կըբացվին. ու ան ատենը ես ալ շատ կուրախանամ ու կըղուարձանամ :

Ամառվան մէջ օրերը շատ երկան են. արեւը խիստ տաք կըլայ, աս ատեն աղէկ

կըհասնի կեռասը՝ ելակը՝ (Ֆռալուլան) ու
ծիրանը (խայսին) : Հունձերը (էքինները)
կըհասնին, ու աշխատասէր մշակները (հա-
մարաթ էքինձինները) կըսկսին սաստիկ
տաքին այրելով իրենց հունձերը կարել :

Աշնան մէջը օրերը կըսկսին կարծը-
նալ . ու օդը տաքուկ կըլլայ : Օսառերուն
տերեւները (եափրախները) կըդեղիննան
ու թափիլ կըսկսին : Եւ սիրելի մայրըս
սս առենները կըսկսի ինձի առտըվանց նա-
խաճաշակի (խահվալթըլի) համար խըն-
ծոր՝ տանձ՝ ու խաղող տալ : Թե՛ որ
ժրաջան (հավէսլի) կըլլամ խհ համա-
րխա մէջը՝ հայրըս խա պարտելու կը-
տանի :

Չմեռվան մէջը օրերը կարճ կըլլան .
շատ ձիւն կուգայ . օդը (հալան) ցուրտ
կըլլայ, ու տեղ տեղ ջուրերը կսկըսին
սասիլ : Թե՛պէտ սաստիկ ցուրտ ըլլայ՝
ես սիրով դպրատուն կերթամ : Հար-
գելի վարժասպետըս կըսէ՝ որ ցուրտը մար-
դը կուժովցընէ : Եւսաստու թիւն ու գի-
տու թիւն սիրող տղան ամէն անվեստ

գժուարութիւնները պիտի յանձն առնու (խապուղ ընէ) :

Պէտք չէ ինձի գպրատունէն առնելաճիս պէս կրակին կամ կրակարանին (մանղալին) քովը երթալ՝ կամ թօնիրը մըտնել, ինչու որ ցուրտէն մէկէն 'ի մէկ տաքը երթալը փնասակար է կըսեն խելացիները :

Ի՞նչ :

Աս սորվեցայ զանազան համբանքներ՝ մէկ, երկուք, իրեք, չորս, մինչուկ յետուն : Արպեարս մէկ քանի տեսակ ստակներ առջևըս դրաւ՝ որ իրենց անունները ու արժէքը սորվիմ, Հինգնոց . Տասնոց . Քսաննոց . Ղուռուշ . ու ըսաւ որ մէկ հինգնոցը հինգ փարայ կարժէ, մէկ տասնոցը տասը փարայ կարժէ, մէկ քսաննոցը քսան փարայ կարժէ, մէկ Ղուռուշը քառսուն փարայ կարժէ, մէկ փարան իրեք ստակ կարժէ :

Վիտեմ ինտոր կըչափեն ու կըկշռեն բան ծախողները : Չուխայն կտաւը ու

ասոնց նման ուրիշ կառուցէնները մեծ
կանդուեով (առչընով) կըչափեն . խակ
ստամուգօլ շալխին՝ կէրմէսիւտը՝ ու ուրիշ
ասոնց նման կառուցէնները պղափկ կան-
դուեով (էնտագէով) կըչափեն : Ան-
դուեր ութը հաւասար բաժնըված մա-
սեր ունի՝ որոնք ուրուպ կըսովին . ամէն
մէկ ուրուպը երկու մասն կըլայ՝ ու աս
մասերը կըսովին կիրահ՝ ու ասանկով տաս-
նըվեց կիրահ կամ ութը ուրուպ կտա-
ւը կընէ մէկ կանդուն կտաւ : Յորենը՝
սիսեռը (նօհուտը) ոսպը (մէրձիմէկը)՝
ու ալ ասոնց նման բաները չափով կը-
ծախեն : Աս չափը մէկ փայտէ տուփի
(խութիի) պէս աման մի է՝ որ կաւնէ քսան
օխայ բան . մէկ օխայն չորս հարիւր տը-
րամ է : Աթը՝ դինին՝ եղը՝ քացախը մէկ
տեսակ չափով կըչափեն : Աս չափը թէ-
նէքէէ շինած աման մի է՝ որ կընայ շին-
վել մէկ օխանոց՝ կէս օխանոց՝ հարիւր
տրամնոց : Շաքարը՝ խահվէին թէ խահ-
րածը (խավրուրիշ եղածը) ու ծեծվա-
ծը՝ ու թէ չիխահրածը՝ խնծորը՝ տանձը՝

ու ասոնց նման պատուհները կշեռքով
(թէքազիով) կըծախեն : Աշեռքը մէկ
տրամնոց բանէն սկսած մինչուկ տասը
օխանոց ու ալ աւելի բաներ կըրնայ
կշռել : Թէ որ շատ բաննը մէկէն՝ կամ
մէկ մենծ ու ծանար բաննը կշռել ուզ-
վելու կըլայ՝ կշորդով (խանթարով)
կրկշռեն, բայց աւելի ծանար բաները
չէքիով կրկշորվին :

Եսոնք սորվելէն ետքը՝ պատուելի
վարժապետս խօսք տուաւ ինձի ուրիշ
բաներալ սորվեցնել : Աս ալ կաշխատիմ
փութով (խայրեթով) աղէկ մը սորվել
ու իմ սիրելի ծնողքս ուրախացնել : Այր
որ դպրատունէն տուն կուգամ իմ
դասադիրքս մէկ դի կըղնեմ՝ ծնողացս
ձեռվընին կը պաղնեմ. եղբարներուս ու
քրվրտոցս բարե կուտամ, ետքը կաղա-
չեմ սիրելի մօրս՝ որ ինձի քիչմը հաց
տայ : Քիչմը ասեն մօրս հրամանովը
անմիասս (զարարսրդ) խաղեր կըխաղամ :
Արհարցընեմ՝ մօրս որ ինձի տալու բան
մը ունի՞ որ գործեմ կամ ընեմ : Են

դործքը ընելէն ետքը իմ համարիս գիրքը ձեռքս կառնեմ, ու գպրատունը սորված բաներուս վրա քաշուածքմը կրնեմ : Ատքը վաղվան սորվելու համարս կրկարդամ : Իմ սիրելի մայրս զուարճալի բաներ կըսպասակ ինձի, ու ես սիրով մըտիկ կրնեմ :

Իմ պատուական հայրս առարվանց կելէ իր քործքին կերթայ՝ ու առուտուր կրնի : Արոցածին չափ կաշխատի որ կանուխկեկ իր բանին դործքին ետեւն ըլլա՝ որպէսզի աւելի օգուտ ընէ : Բուրր տանը ապրուստին համար հոգ կըտանի՝ կաշխատի : Աս անհոգ ու հանգիստ գպրատունը կրնատիմ ու կըսորվիմ . հայրս ստակ կըվասարկի ու անով իմ կեանքս ու ինձի հարկաւոր եղած բաները կըհոգայ : Սիրով վարպետիս շարթըչեքը կուտայ որպէսզի ես պիտուական գիտութիւններ սորվիմ : Մօրս դործածած ստակնալ հօրմէս է : Իմ հայրս շատ խոհեմ՝ աշխատանք սիրօղ՝ ու սիրելի հայրմընէ : Շատ հեղ աշխատած ու հոգ-

նաճ տուն կուգայ: Ասոր համար տուն
դառու ատենը ուրախութեամբ ու սիրով
իր զխմացը կելեմ, թէ որ ձեռքը բան
մը կայ՝ կառնեմ՝ ու իր ձեռքը կըպաղ-
նեմ: Արհարցընէ ինձի՝ որ արդեօք
փութով սորվեցայ, ան ատենը ես ալ
կըցըցընեմ իրեն իմ գիրս՝ ու մէկ քանի
բան կըկարդամ իր ասջեր: Հայրս կը-
գովէ իս՝ ու կըսէ: Շատ ապրիս տղաս,
ստակը ու խաղաղիկները (օյունձախները)
կըրնան քու ձեռքէդ ետ անըմիջ՝ կամ
կորսըմիջ, բայց քու սորված բաներդ՝ չէ:

Ատքը հայրս մօրս կըհարցունէ՝ որ
ինտո՞ր կեցայ: Ան ատենը ես ուրախ կըլ-
լամ, ինչու որ ամէն բանը սիրելի մօրս
ուզածին ու հրամայածին պէս ըրած եմ,
ու աշխատած եմ որ իրեն սիրտը չհկա-
րեմ:

ԻՊ՝

Պեղացիները շատ բաներ կը հասցը-
նեն ու կըպատրաստեն մեզի՝ որոնցմով
մեր ուտելիքը կըհոգանք: Պետինը կըփո-
րեն, կըհերկեն, ու աղէկ կըկակղընեն,

պէտք եղած ատենը արտերու (թառա-
ներու) վրա աղբ (կիւսպէ) կրգնեն որ
աղէկ պտղատու (պէրէքէթլե) ըլլայ եր-
կիրը: Ատքը ամէն տեղ ուղածնունպէս
ցորեն՝ դարի (առփայ) վարսակ (լուլաֆ)
ու ալ ուրիշ հունտեր (թօհուներ) կը-
ցանեն: Աս հունտերէն նախ կրբունին
կեւէն խտտեր, աս խտտերը կրմենծնան
կըլան բարակ եղեգներ (ղամբշներ), ու
անոնց գլուխը կըլան ցորեն՝ դարի՝ վար-
սակ ինչպէս որ անկրված հունտը իր բը-
նութեամբը կրբերէ: Արբոր աս հուն-
ձերը կըհասնին ու կտրելու ատեննին
կուգայ՝ գեղացիները կրթողվին, ու ման-
գաղներով (օրաքներով) կրկարեն՝ ու քա-
նիմբ օր կրթողուն արտերու վրա՝ որ
աղէկ մը շորնան. ետքը կամնասայլով
(տիւլենով) ցորենը կամ դարին իրենց
յարգէն (սամանեն) կըղատեն՝ ու կրբե-
րեն համբարներու (քիլերներու) մէջ կը-
լցունեն: Գեղացիները շատ կենդանիներ
ալ կըղահեն ու կրկերակրեն մարդիկնե-
րուն ծախելու համար. հաւ, սագ (խաղ),

բաղ (էօռտէկ) . աղաւնի (կէօվէրձին) ,
դառն (խուղի) , ոչխար , այծ (քէչի) ,
կով , եղ , ձի , ու ասոնցմէ կառնեն քա-
ղաքը կրբերեն ծախելու համար :

Չաղացականը (տէյիրմէնձին) հօվի
կամ ջրի՝ կամ ձիու Չաղացքի (տէյիր-
մէնի) մէջ ցորենէ կամ հաճարէ (չաւ-
տարէ) կամ դարիէ այլևր կըշինէ : Հա-
ցագործները (էքմէքձինները) այլևրը կառ-
նեն ջրով կըշաղվեն՝ ու փուռին (Ֆու-
ռունին) մէջը կեփեն հաց կըշինեն :

Միտը՝ որ հասարակօրէն (ալէսէվի) ,
կուտենք՝ ոչխարի . հորթի (տանայի) ,
եղի , ու կովու միս է . աս կենդանիները
կըսվին՝ Չորքոտանի՝ չորս ոտք ունեցող :
Հաս հեղ ալ ընտանի հաւերու , սագե-
րու , ու բազերու միս կուտենք :

Ընտառներու (օմաններու) մէջ շատ
կենդանիներ կապրին՝ որոնց միտը կուտ-
վի . ինչպէս , վայրենի խող (կապան օ-
մնւղու) , եղջերու (կէյիկ) , նապաստաղ
(թավչան) , ու տեսակ տեսակ համով
թռչուններ : Արտորդները (ավձինները)

կառնեն իրենց հրացանը (թիւֆէնկը) ու վազուէն շունամալ հետերնին՝ ու կերթան անառններու մէջ առ ըսած կենդանիներէն կորսան (ավլամիշ կրնեն)։ շունը աւոր համար կառնեն՝ որ թուփերու (չալըներու) մէջը պահվտած կենդանիները երթայ դուրս հանէ՝ որ զարնեն։ կամ՝ թէ որ զարնըված թռչուններ թուփերու մէջը կիյնայ՝ երթայ փընտռէ՝ ու բերէ։

Չուկերը կապրին ջուրի մէջ՝ թէ որ ջուրէն դուրս շատ ատեն կրկենան՝ կը մեռնին։ Չկնորսները (պալըխճըները) կաշխատին՝ ու կարթով (օլթայով) կամ ուռկանով (աղով թուով) շատ մենծ ու պղախի ձուկեր կրբռնեն։ Այս ձուկերէն քանի մը հատ իրենց համար կը պահեն։ Մնացածները ասդին անդին կը տանին կը ծախեն։

Ան մարդիկներ՝ որոնց գործքն է մենծ պարակղներու (պախճաններու՝ պօստաններու) մէջ հունտեր ցանել, որոնցմէ կանանչեղէններ. կաղամբ լահանայ), աղցան (սալաթայ), սոխ, սխտոր, ու ա-

սոնց նման հազար տեսակ ուտելու բաներ յառաջ կուզան: Ասանկ մարդիկները կըսվին պարտիզպան (պահճէպան՝ պօստանճի), կամ խաւարտավաճառ (զաւղավաթճը): Ասոնք իրենց տղոցը գործք կըդնեն՝ որ ան կանանչեղէններուն մէջէն արտերուն մէջը զգուշութեամբ որոմները (որ գեշ ու փնասակար խտտ մի է) դուրս հանեն, ոլոռներուն (պիղելիաներուն) ու լուբիայներուն (Ֆասուլեաներուն) քովերը պզտիկ փայտեր տնկեն ու կապեն. ու ուրիշ ասանկ դիւրին գործքեր կըդնեն անոնց առջևը: Անդեղէնը ու կանաչեղէնը աւելի առողջարար ու օգտակար են, անոր համար աւելի աղէկ է ինձի ասոնցմէ ուտել՝ քան թէ միս:

Ամանց գործնալ է դեանի վրայ տեսակ տեսակ ծառեր տնկել որոնց որ արմատը (քէօքը) փրտտած է՝ դեանէն կըհաննեն կընետէն. պիտուական ծառերուն արմատները ազրով աղէկ մը կըզոցեն: Օտառերուն վրա եղած որդերը զգուշութեամբ կըմեռցնեն ու կըմաքրեն, որպէս

զի ան ծառերուն նոր բուսած ծաղիկները
չուտեն, ու պտուղը չիկորսրվի: Հաս
զուարճալի է պտղով լեցուն ծառերուն
տակէն անցնիլ՝ ու պլաշտիլը. թէ որ
ժրածան (համարաթ) կըլլամ՝ հայրս իս
հոն տեղվանքը կըտանի՝ ու ինձի պտուղ
կըզնէ: Պէտք չէ ինձի չհասած պտուղ-
ներ ուտել՝ որ հիւանդ չըլլամ: Սէկանց
շատ պտուղ ուտելը աղէկ չէ: Ան ծա-
ռերը՝ որ ամենեկին պտուղ չեն բերէր՝
կըկարրվին ու մէկդի կըձգվին այրբվե-
լու՝ կամ դերան (տիրէկ) ու տախտակ
շինվելու համար, որոնք շատ հարկաւոր
ու պիտուական բաներ են:

Այդեպանները (պաղձիները) աղէկ
լեռներու վրայ այգիներ կըշինեն՝ որթեր
(ասմաներ) կըտնկեն, որոնցմէ խաղող կըլ-
լայ: Աս խաղողէն քիչմը ուտելու հա-
մար կըրերեն կըծախեն. ու մնացածնալ
հնձանի (շարապխանայի) մէջ կըզնեն կը-
ծրվեն ու քաղցու (շիրայ) կըշինեն: Ատ-
քը սա քաղցուն տակառներու (ֆրյունե-
րու) մէջ կըզնեն՝ որ տարիի մը շափ պա-

հելէն ետքը՝ գինի կը լայ, ու ան ատենը կրբերեն քաղաքը կը ծախեն.

Արդ՝ աս ամէն գեղացիները քաղաքացիներուն շատ օգուտ կրնեն, որովհետեւ քաղքի մէջ մարդ ոչ արտեր կամ անտառներ կրնայ շինել՝ ու ոչ այգիներ կրնայ անկել: Աս գեղացիները չեմ քամահեր. կուզեմ անոնց բարիք ընել. թէպէտ հագուստնին ու վրանին գլուխնին աղտոտ ըլլայ՝ կամ թէ լեզունին խօսուածքնին հաստը ըլլայ. սակայն ես անոնց վրայ չեմ ծիծաղեր: Գիտեմ՝ որ անոնք ամէն օր կաշխատին ու կրհոգնին մեզի ապրուստ ու կերակուր հասցընելու համար, որով մենք մեր կեանքը հանգիստ կը վարենք, (այսինքն՝ ըռահաթ կապրինք):

Ինչ :

Խարխախ շինողները՝ առաջ թուղթերով ու լա-
թով կաղապարին (խաղիպին) վրա խարխախին ձևը
կըհանեն. ետքը անօր վրայ նոր ծնած գառնուկի,
կամ ուրիշ ասօր նման կենդանւոյ մորթը (տէրին)
աղէկմը մաքրելէն ետքը կըկացնեն. մէջի դիէն ալ
ճանֆէս կամ կէզի կըղնեն, սս կէզիին ու առջի
ըսած թուղթին մէջ ս.եղը բամպակ կըտեղաու-
րեն. ու քիչմը ստեն շոր տեղմը շորցնելէն ետքը՝
կըծախեն մարդկան :

Սուշտակակարը (քիւրքճին) տեսակ տեսակ
կենդանիներու մորթերը կառնէ կըմաքրէ, գէշ
ու անշահ կտորները մէկդի կըձգէ՝ ու անանկ մուշ-
տակ (քիւրք) կըշինէ : Վրէթէ ամէն կենդանւոյ
մորթը մուշտակ կըլլայ. բայց հասարակ գործած-
վածները սս կենդանիներուն է. ոչխարի, աղուէսի
(թիւքիի), նապաստակի, կատուի, կղնաքիսի
(ղէրտէվայի), սամոյրի, ճերմակ տքիսի (քսքումի),
կուղի (սամսարի) : Պէտք է որ մուշտակակարնե-
րուն աշկերտները ամառվան մէջ մուշտակները
թօթուեն, ու անոնց վրայն փոշին (թօղը) մաք-
րեն, որպէսզի չըլլայ որ ցեցը (կիւլէն) անոնց մէջը
մաննելով ու ուտելով անոնք ստակիմը ընէ :

Չուխայագործները ոչխարի բուրդը կառնեն

կրմաբրեն կրողը քտեն ու դերձան կը շինեն. ետքը գործարանի (Թէզկեաճի) մէջ կը գործեն ան դերձանը իրենց արհեստովը՝ ու շուխայ կը շինեն :

Շատ տեսակ կտաւ գործողներ կան՝ որոնք Շուխայ կը սովին : Ետնց մէջէն ոմանք քթանը կառնեն կողորեն ու դերձան կը շինեն. ետքը անիկա (Թէզկեաճի) մէջը գործելով շապիկցու կտաւ կը շինեն : Ոմանք բամպակը կողորեն՝ ու շապիկցու կտաւի պէս կը գործեն՝ զատ տեսակ կտաւ մը դուրս կը հանեն, որ շատ բանի հարկաւոր կը լայ, սալանի (չարշաֆի), վարտիքի, ու ուրիշ բաներու : Ոմանք ալ մետաքսը (իփէկը) կառնեն ու անկից տեսակ տեսակ պիտուական կտաւներ կը շինեն. ետքը աս կտաւները զանազան աղւոր գուններով կը գունաւորեն (պոյալամիշ կընեն). աս տեսակ են ստամպօլ շալիսին, կէզին, կէրմէսիւտը, խատիֆէն, և այլն : Եպրըշու մը ուրիշ բան չէ եթէ ոչ աղէկ վարպետութիւնով ոլորված մետաքս : Եղէկ խայթանը, շէրիար ու քորտէլան, կամ ուրիշ ասոնց նման բաներն ալ մետաքսէ կը լայ :

Կաշի շինողները (Թապախները) տեսակ տեսակ կենդանիներու, կովի՝ եղև՝ ձիու՝ եղջերուի մորթը կառնեն ջրի մէջ կը դնեն՝ աղէկ մը կը կակրողցնեն, ետքը անոնց վըայի բուրդը կամ մազերը բոլոր կը սըկրդեն կը հանեն, ու մորթը կը շորցընեն կաշի կը շինեն :

Արարուակը (բապուճճին) կամ կոչկակարը (ճիղմէճին) աս կաշինները կառնէ՝ ոտքերուն կաշապարին (խալիպին) վրա շափչըփելով կըկտրէ ու բապուճ, կամ կօշիկ (ճիղմէ) կըկտրէ. կօշիկներուն տակը դրված հաստը կաշին եզի մորթէն շինած է: Ասոնք կարդալով կիմանամկոր՝ որ ամէն ապրուստը ու հագուստը երկրի բոյսերէն կամ կենդանիներէն է:

Ասկից կերևայ որ աշխարքիս մէջը ամմէն մարդ մշակ կարհեստի կըծառայէ իրեն ու իր ընտանեացը ապրուստը ու կեանքը հոգալու համար: Աս աշհիմայնոր սկսայ կարդալ գրել սորվելու. թէ որ օրէ օր առաջ երթալու ըլլամ ասոր մէջը՝ ու ասիկա ինձի արհեստմը ընելու ըլլամ՝ նորնոր ու շատ գիտութիւններ կըսորվիմ, որով մարդկան առջևը գովութիւն կունենամ, ու Աստուծմէ փառք և պատիւ կառնեմ: Իմաստութիւնը ու գիտութիւնը ուրիշ արհեստներէն շատ եւելօք պատուաւոր են: Ասցց թէ որ քիչմը բան սորվելեն ետքը սիրելի հայրս իս արհեստ սորվելու կուտայ՝ կաշխատիմ որ սորված բաններըս չիմոռնամ՝ ու պարապ կղած տանըս գիտութեան ու կարդալու ետեւէ ըլլամ: Արարեալս կըսէ՝ որ Աբրոպայի կամ Այոէնկիստանի տղաքը սասանկ կընեն. անոր համար Աբրոպայի մէջ իմաստութիւնը ու տեսակ տեսակ գիտութիւններ շատ ծաղկած են: Աբրոպայի տղոց մենձ գրօսանքին

(զէֆքին սէֆային) մէկն ալ տեսակ տեսակ իմաստ-
նալից ու պիտուական դրքեր ու պատմութիւններ
կարդալն է :

ԻՉ :

Արուհետե ինձի մնաս կըլլայ թէ որ միշտ
կարդալու կամ աշխատելու ըլլամ՝ անոր համար
իմ սիրելի ծնողքս երբեմն ինձի խաղ խաղալու հրա-
ման կուտան : Բայց մինակ խաղալով այնչափ
չեմ զուարճանար, անոր համար խաթուն մօրմէս
հրաման կառնեմ՝ ու սիրելի եղբարներուս կամ
քրոջս տոցս՝ կամ մէկ դասընկերիս հետ՝ կամ
դրացիներուն մէկուն տղուն հետ տանը մէջը կը-
խաղամ : Ինչ խաղի որ մեր պատուական ծնողքը
հրաման կուտան ան խաղը կըխաղանք : Ինչ որ
իմ խաղի ընկերներս կուզեն ես ալ սիրով անիկա
կըխաղամ : Խաղի մէջ պէտքը չէ մէկըմէկու սրը-
դողիլ կամ զարնել կամ կուրտիլ՝ հապա թէ չէ
խաղը կուի կըդառնայ՝ ու ես օգուտ ընելու տեղ
մնաս կընեմ : Աս չեմ ուզեր անանկ խաղեր խա-
ղալ՝ որ գէշ ու անարգ (սոյսուղ ու չափղն) տղաք
կըխաղան, ինչու որ կուզեմ միշտ ազնուականի
գործքի ընել : Ասե խաղացած ատենըս չեմ
ուզեր պօռալ կանչվուտել՝ որպէս զի իմ ծնող-
քս ու դրացիները չիսըդողցընեմ ու անհանգիստ
չընեմ : Ստակով խաղ խաղալու չեմ բաղձար,
ինչու որ ստակով խաղ խաղալը անանկ գէշ բան

մի է՝ որ մարդ այսօր մէկ՝ երկու փարայով կըխաշայ, վաղը քիչմ՝ ալ կաւելցնէ, ու ասանկ աւմէն օր առաջ երթալով՝ օրմը կըլայ. որ բոլոր ունեցած ստակը կըկորսնցնէ. շատ հեղ ալ մենծ մենծ պարտքերու տակ կիյնայ, ու կըմնայ աղքատ ողորմելի մուրացկան: Եւսկէ դուռ կըբացվի գողութիւն ընելու, ու շատ հեղ՝ Եստուած չընէ՝ ինքը զինքը մեռցնելու: Ես պատճառով թէ որ սիրելի հայրս կամ ուրիշ բարեկամմը ինձի ստակ տալու ըլայ՝ շուտմը կըտանիմ մօրս կամ իզմէ մենծիմը կուտամ՝ որ ինքը պահէ, որպէսզի չըլայ որ իմ ձեռքրս մնալով ասանկ խաղի մէջ կամ տղայական բանի համար կորսնցնեմ (խարճ ընեմ):

Իկ:

Խաղէն ետքը դարձեալ կըսկսիմ կարգալ: Խրուցընէ ես համարս սորվելէս ետքը սիրով խաղ կըխաղամ, բայց խաղէն ետքն ալ սիրով կըսկսիմ կարգալ ու սորվիլ: Եւմէն բանին ատենը կայ: Ես պարապ չեմ կենար: Պատուելի վարժապետս կըսէ: Գատարկութիւնը՝ պարապ կենալը ամէն գէշութիւններու ու մեղքերու սկիզբ է: Այլ որ գործել կամ աշխատիլ չուզեր՝ պէտք չէ որ կերակուր ուտէ: Արչափ որ ձեռքէդ կուգայ՝ ունեցած ատենը պարապ մի անցներ: Արտըված ատենը եաչիդառնար: Եւմէն օր նայէ՝ որ գօնէ (պարէ) մէկ բարի գործքմը գործես:

Պէտք է՝ որ պզտիկութենէս սկսիմ ժրաջան ըլլալ : Դ՛րաջան տղայ մը տգէտ ու բան չի գիտցող ծերէն աւելի կարժէ : Իմաստունները կրսեն . Ինչ որ պզտիկուց չես սորվիր՝ մենծնաս ծերանալու որ ըլլաս չես կրնար սորվիլ : Ինչ բարիք որ այսօր կրնաս ընել՝ բրէ, վաղուան թող մի տար : Արեմն հիմակուց սկսիմ շատ բաներ սորվիլ՝ որ ծերութեանս ատենը անոնցմով վայելեմ :

Պէտք է՝ որ առտը վանցվան ատենը կարդալու սորվելու ետեւէ ըլլամ : Ա՛ռտը վանց կանուխ կէս ժամի (սահաթի) մէջ սորվըված բանը՝ կէսօրվընէ ետքը մէկ ժամի մէջ դժւար կը սորվըվի :

Պատուելի վարժապետս կրսէ. մարգիկ առողջութիւնը աշխատանքով ու ջանքով աղէկ կրնան պահել, ու իս կը խրատէ շատ հեղ՝ որ աս բանը աղէկ միտքս պահեմ : Ա՛ւելի աղէկ ու պիտուական է առողջութիւնը՝ քան թէ հարստութիւնը. թէ որ չափով կուտես՝ երկայն կապրիս ու քիչ կը հիւրնտնաս : Շատ ուտելը մնասակար է : Սարգ կուտէ կը խմէ՝ որ պէսզի ապրի, չէ թէ կապրի՝ որ պէսզի ուտէ խմէ :

Արեւի վարժապետս երբեմն զուարճալի պատմութիւններ ալ կը պատմէ ինծի : Ա՛տենօք հինգ տարվան տղայ մը առջի գիշերանց մինակուկ պատուհանիմը ստջևը նստեր կընայեր կոր աղւոր ու պայծառ աստղերով զարդարւած երկինքին : Զոյրը վրա կուգայ ու կը հարցնէ անոր. ինչու ասանկ

աչքըդ տնկած երկինքը կընայիս ու կըմտմտասկոր՝
տղաս : Ան ալ պատասխան կուտայ ու կըսէ . Հայ-
րիկ՝ աս աղւոր երկինքին նայելով՝ իմ սիրելի Աս-
տուածս կըմտմտամ՝ կոր . բայց վախ մի ալ կուգայ-
կոր ինձի՝ որ գուցէ իմ Աստուածս իս չխտիւր :
Ան ատենը պատասխանեց հայրը՝ սիրտդ հանգարտ
բըռնէ տղաս՝ վաղը առտու կանուխ ինձի հետ պը-
տելու տանիմ՝ քեզ՝ ու տեսնես իմանաս որ Աս-
տուած քեզ իրաւցնէ կըսիրէ : Հիմայ դնա՛ պառկէ,
ու հանգիստ քնացիր :

Արկրորդ օրը առտըվանց կանուխ կելլէ տղան
իր լաթերը կըհագնի , ու կերթայ իր հօրը սենեա-
կին դուռը կըզարնէ՝ որ արթըննայ ելլէ : Հայրը
սիրով անոր դիմացը կուգայ ու կըսէ՝ նախաճաշակ
ընել կուզես . ան ալ կըսէ , շնորհակալ եմ՝ չեմ
ուզեր , կողաչեմ հայր շուտով երթանք պտըտե-
լու : Արբօր հայրը իր ձեռքէն բռնեց ու սկսան
աստիճաններէն (վերտիվէնէն) վար իջնել . տղան
մէկ ցնձումը ցըցընելով ըսաւ . Մի՛ սիրելի ու
պատուական հայրս , գիտնաս որչափ կուբախանամ
կոր աս պտըտելու երթայնուս համար : Վա՛նէն
դուրս կելլեն՝ ու քիչմը առաջ կերթան՝ մէկ լայն
դաշտիմը (օվայիմը) կըհասնին՝ որ տեսակ տեսակ
աղւոր ծաղիկներով զարդարուած էր : Ան ատենը
տղան ան ընելով կըսէ . որչափ աղէկ բան կըլլար
ինձի հայր իմ՝ թէ որ կարենայի աս ծաղիկներէն

փրցնել առնել, հայրն ալ կրսէ, գնա՛ տղաս՝ փրցո՛ւր՝
 ու վայլէ: Մս լսածինպէս տղան ուրախութեամբ
 կերթայ դաշտին մէջը՝ ու կըցածին չափ ասդիէն
 անդիէն աղւոր ծաղիկներ կըժողվէ: Ասքը կուգայ
 իր հօրը կըհարցնէ. հայր ո՞վ բուսցուց հոս աս
 աղւոր ծաղիկները. ան ալ կրսէ. մարդ մը չի կրնար
 ասանկ ծաղիկ մը բուսցնել. տղան կրսէ, հապա
 պարտիզպանները բուսցուցին: Էէ, կրսէ հայրը.
 մինակ մեր սիրելի Մստուածը կըբուսցնէ աս աղւոր
 ծաղիկները: Պարտիզպանները միայն գետնի վրա
 սաղին անդին կըտնկեն: Տղան հըսէ. հիմայ գիտեմ՝
 որ Մստուած կ'աճեցնէ ծաղիկները. իսկ պարտիզ-
 պանները անոնք իրենց պարտեղներնուն մէջը կըտն-
 կեն. բայց հոս ո՞վ տնկեց աս ծաղիկները: Հայրը
 կըպատասխանէ. սիրելի տղաս՝ մեր ամենաբարի Մս-
 տուածը բուսցուց հոս անդս աս ծաղիկները: Մսիկա
 քեզի մենձ ուրախութիւն չէ՞, ու կըտեսնան որ աս սի-
 բելի Մստուածը քեզ կըսիրէ: Հրամներս՝ հայր իմ՝
 ըսաւ տղան իրացնէ Մստուած իս կըսիրէ եղեր՝ որ
 ասանկ մենձ ուրախութիւնմը պարգևեց ինձի՝ ու
 ասանկ աղւոր ծաղիկներ տուաւ: Հայրը կրսէ. չէ՛ թէ
 աս ծաղիկները միայն՝ հապա ամէն քու ունեցած բա-
 ներդ ու ուրիշ զուարճալի բաներն ալ նոյն Մստուծ մէ-
 տաւ ես: Թէ որ Մստուած կենդանիները ու բոյսե-
 րը ստեղծած չէր ըլլար՝ ես քեզի ո՛չ ազրուստ ու ո՛չ
 հագուստ կրնայի գտնել, ինչու որ մեր կերածը ու

հագածը կենդանիներէն ու բոյսերէն յառաջ կու-
դան : Տղան կը հարցնէ, ամէն կենդանիները ու բոյ-
սերը Մատուած ստեղծեց : Հայրը կըսէ, հրամմե-
րես՝ աղաս : Թէ որ ամէն մարդիկ մեկտեղ գալու ըլ-
լան՝ և ոչ խոտիմը տերև (ետիրախ) կամ մէկ պղտիկ
կենդանիմը դուրս հանել կամ ստեղծել կրնան :
Տղան կըսէ, ուրեմն որչափ ամենակարօղ է Մատուած
որ ամէն բանը կը ստեղծանէ : Հայրն ալ կըսէ, ու
որչափ բարի ու զթամ է՝ որ ամէն բաները կը ստեղ-
ծէ մարդկան շահուն ու զուարճութեանը համար :
Ուրեմն անանկ շատ զուարճալի է քեզի սա դաշ-
տը : Հրամմերես՝ հայր սիրելի՛ շատ սիրուն ու շատ
զուարճալի է : Հայրը դարձեալ կը հարցնէ, որուն
չնորհակալ պիտի ըլլաս ասոնց համար : Տղան կը-
պատասխանէ, իրացնէ գիտեմ՝ որ պէտք է ինձի
Մատուածոյ շնորհակալ ըլլալ՝ ու անոր հազար փառք
տալ՝ որ ասանկ աղւոր սիրուն ու զուարճալի բա-
ներ ստեղծեց : Հայրը կըսէ, ուրեմն կըսիրես՞ դուն
սա ամենակարօղ ու ամենարարի Մատուածը : Սիրով
ու յօժարութեամբ կուզեմ ընել սա բանը՝ թէ որ
գիտնամ՝ թէ ինտոր պէտք է ընել : Հայրը կըսէ,
ինչ կրնես դուն երբոր կուզես քուկին իմ վրաս
ունեցած սերդ ցըցընել : Ըն ալ կըսէ, կրնայիմ ու
կաշխատիմ որ հրամանոցը ամէն ուղածը ձեռքս
եկածին չափ շուտով ու աղէկ կատարեմ, ինձի պէտք
եղած բաները խոնարհութեամբ հրամանոցմէ կը-

խնդրեմ, ու ինչ որ ինձի կուտաս՝ սիրով կառնեմ
ու շնորհակալ կըլլամ: Վարձեալ շատ հեղ կը-
սեմ հրամանոցդ՝ որ հրամանքդ սիրելի ու բարի
հայր մի ես: Ըն ատենը հայրը կըսէ. ահա ինչպէս
ինձի կընես՝ անկէ հազարապատիկ աւելի պէտք ես
Ըստուծոյ ընել, [Թէ որ կուզես անիկա սիրել. Պէտք
է՝ որ ամէն բանի համար խոնարհութեամբ աղաչես
անոր, ամէն առած բաներուդ համար անոր փառք ու
գոհութիւն մատուցանես, ու երբեմն երբեմն ըսես
անոր՝ դու ես իմ ամենաբարի՝ ամենակարող՝ ու ամե-
նասիրելի Ըստուածս: Հայր, աս խօսքը սիրով կը-
սէի ես իրեն՝ [Թէ որ մէկ տեղմը զինքը տեսնելու
ըլլայի: Վիտցիր սիրելի տղաս՝ որ աս աշխարհիս
մէջը մարդ մը չիկրնար Ըստուած տեսնել. բայց ինքը
ամէն տեղ մեզ կըտեսնէ ու կըլսէ. ինքը կիմանայ մեր
ամէն շնորհակալութիւնը. անոր համար դուն ալ
կրնաս խօսքով կամ շնորհակալութեամբ ամէն
տեղ քու սէրդ իրեն ցրցընել: Վայց ամէն բանեն
աւելի պէտք է՝ որ անոր ուզածը ընես՝ ինչպէս մին-
չուկ հիմայ իմ ուզածըս ըրիք: Հայր, աս բանս
ալ յօժարութեամբ կըկատարէի՝ [Թէ որ գիտնայի
[Թէ Ըստուած ինձմէ ինչ կուզէ: Արդիս՝ իր
ուզածը աս է՝ որ դուն ամէն մարդ սիրես ու ամե-
նուն բարիք ընելու աշխատիս: Տղան կըսէ, շատ
աղէկ. ատ բանը սիրով կընեմ ես: Վայց ինչպէս
գիտես հրամանքդ սիրելի հայր՝ որ Ըստուծոյ ուզածը

աս է. ինքը Մստուած ըսաւ հրամանոցը ատ բանը :
Ըէ. թէպէտ ինձի չըսաւ, բայց ուրիշ սուրբ
մարդիկներուն ասանկ ըսած է կուզեմ որ դուք մե-
կըզմէկ եղբօր պէս՝ սիրէք: Տղան զարմանալով կըսէ.
Ինչ, ամէն մարդ մէկզմէկու եղբայր ու քոյր են :
Շրամներես տղաս, ինչու որ Մստուած է մեր
ամէնուս հայրը: Արդին կըսէ՝ ուրեմն պէտք է
ինձի ամէնուն հետ սիրով ապրիլ, մէկումը սիրաբ
չիկոտրել, ամէնուն հետ անուշ խօսքերով խօ-
սիլ, ու կրցածիս չտի ամէնուն բարիք ընել ու բա-
րիք ուղել: Եւ ատ ապրիս՝ տղաս՝ ատանկ պէտք է
որ ընես. բայց ամէնէն աւելի քու ծընողքդ ու
նախնիքդ պատուէ ու սիրէ: Աւ քն ատենը քու մե-
ծերդ աղէկ կըպատուես՝ երբոր իրենց տուած խը-
րատները կըպահես, ու իրենց վրայ միշտ աղէկ խօս-
քեր կըխօսիս:

Աիրելի զաւակս քեզի իրեք բան ալ ըսեմ աղէկ
միտքըդ պահէ՝ ու աղէկ կատարէ, ու անով Մս-
տուծոյ աւելի հաճոյ կըլլաս: Ախի՛ երբոր ես կամ
մէկ ուրիշմը քեզ ժամ կըտանինք նայէ որ սիրով
ու յօժարութիւնով երթաս, ինչու որ անիկա է
քու սիրելի Մստուծոյդ տունը, նայէ որ հոն ջեր-
մեռանդութիւնով ու առջևդ նայելով պարկեշ-
տութեամբ աղօթք ընես՝ ու Մստուծոյ աղաչես՝ որ
իր շնորհքը քու վրայէդ պակաս չընէ: Աճկրորդ
նայէ՛ որ պատարադի առջևը խելքդ վրայ ժողված

ու սրտանց աղօթք ընելով կենաս, ու յիշես՝ որ մեր Տէրը Հիսուս Քրիստոս հօն տեղը քու առջիկ կեցած է: Միշտ սրտիդ մէջը բաղձանք ունեցիր ջերմեռանդութիւնով պատարագ տեսնելու: Թէ պատարագի առջև՝ ու թէ ուրիշ առնն սուրբ Աստուածածնայ՝ քու պահապան հրեշտակիդ՝ ու ուրիշ ամէն սուրբերուն աղաչէ աղօթք ըրէ՝ որ քեզի համար Աստուծմէ շնորհք խնդրեն ու առնեն:

Արրորդ՝ աշխատէ որ քու կեանքիդ մէջը ամէն օր՝ ամէն վայրկեան (թօքիքէ) Աստուծոյ ծառայելու, ու Աստուծոյ ուրիշ բանով չես կրնար ծառայել՝ թէ չէ իրեն պատուիրանները ու հրամանը կատարելով, հոգևոր բաներու սէր ունենալով, ծնողացդ աղէկ հնազանդ (միւթիւ) ըլլալով, սիրով ու փութով Քրիստոնէական Արդապետութիւն սորվելով: Գարձեալ՝ քահանաները միշտ խոնարհութեամբ պատուէ. իրենց օրհնութիւնը խնդրէ, ու երբոր հոգևոր բաներ կըխօսին՝ կամ քեզի բարի խըրատներ կուտան՝ աղէկ մտիկ ըրէ՝ ու աշխատէ՝ որ աղէկ կատարես անոնց բաճը:

Ասոնցմէ ՚ի զատ ջանա՛ որդիս որ դպրատունի ու ժամերու մէջ ալ ինչ բարի բան կըլըսես՝ աղէկ միտքդ պահես՝ ու առննին կատարես, ու ասանկով միշտ կըսորվիս՝ թէ ինտոր պէտք է քեզի Աստուծոյ հաճելի ըլլալ՝ ու անի սիրել:

ԻԸ:

Միրելի վարժապետս աս բաները պատմելէն
ետքը՝ կրդսունայ կըսէ ինծի, մտիկ ըրէ՝ տղաս՝ կու-
ղեմ՝ քեզի ուրիշ բաներ ալ սորվեցնել՝ որոնցմով
Մատուճոյ ու մարդիկներուն աւելի հաճոյ ըլլաս: Այ-
որպէս զի ըսածներըս աղէկ միտքդ պահես՝ մէկ
քանի կարճ ոտանաւորներ ըսեմ՝ որ բերնուց սոր-
վիս անոնք, ու անանկով թէ բերնուց բան սորվե-
լու սկսիս, ու թէ ըսած խօսքերս միտքդ մնան:

Վեղի կըսեմ՝ բարի որդեակ:

չըլայ ընես գործ մի անկարգ.

որ օրմըն ալ ցաւով չըսես,

վա՛խ, ինչո՛ւ ես ըրի ասանկ:

Նըման եղիր ան շուշանի՝

որ դաշտի մէջ մինակ կաճի.

միշտ սուրբ եղիր՝ ու բարեսէր,

թէ և մարդմը քեզ չիտեսներ:

Արբոր քու վրագ չար մը կըտեսնես՝ շուտ մը
շտկելու նայէ, որպէս զի օրէ օր չի մենծնայ:

Մատուցներուն հետը սիրով ու անուշութիւ-
նով խօսէ, ու անոնց վրայ չտիէ աւելի շատ գործ-
քեր մի գներ: Պատիւ ու վարձք տալը զօրաւոր
խթան (մօտուլ) են աղէկ գործ գործել տալու հա-
մար: Մատուցել ու ետքը ապերախտութիւն
գտնելը մարդուն սրտին մենծ կսկիծ կուտայ: Ի՞նչ

կուղէիր դուն որ քեզի բլար թէ որ ուրիշին ծա-
ռայէիր, բրէ անիկա քու ծառայիդ:

Վու ընկերներուդ հետ անուշութեամբ ապ-
րէ, ու նայէ որ անոնց հաճոյ բլաս: Իմաստունը
ամէն մարդուն ուղած բարի ու անվնաս բանը կը-
ջանայ կատարել: Առիւ սիրող ու խիստ մարդէն
ամէնքը կը փախչին:

Թէ որ մէկը քեզ կաղաչէ,
Աղբայր եկո՛ւ՝ ինձի օգնէ,
մի ուշանար՝ գնա՛ անոր,
քու օգնութիւնդ շուտով հասցուր:

Թէ որ կոյրը կաղին կօգնէ,
երկուքնալ լաւ գործ կը տեսնէ:

Վասն ընկերներուդ հետ սիրով ու խաղաղու-
թեամբ վարվէ, բայց զգո՛յշ կեցիր՝ որ անոնց հետ
չար ընկերութիւնմը չընես: Վէշ օրինակը աղէկ
տղոց միտքը ու վարքը կուրէ: Մեկի աղէկ է մի-
նակ կենալ՝ քան թէ գէշ ընկերներու հետ: Ար-
դիս՝ թէ որ գէշ տղաք քու միտքդ գէշի դարձը-
նել կուղեն՝ չըլայ որ անոնց ետեւէն երթաս:

Տնանկներուն ու աղքատներուն կը ցածիդ
չափ օգնութիւն բրէ:

Բարի տղան չուրախանար
իր ընկերին չարին համար,
ան է բարի՝ որ կը ցաւի՝
երբ ընկերը ցամը ունի:

Թէ աղքատամբ դէմըդ կելլէ,
դժած սրտով անոր նայէ,
ինչու դունալ կըրնաս ըլլալ,
աղքատ թշուառ՝ ինչպէս ան է:
Ըն ալ քեզի նման մարդ է,
քու ստեղծչիդ ստեղծւածն է:

Տղաք՝ ջանացէք հաւատարիմ ու ճշմարտա-
խօս ըլլալ: Ո՛վ որ մէկ հեղմը սուտ կըզուրցէ՝
անկեց ետքը դժուարաւ կըհաւատացվի անոր: Սէկ
սուտը ուրիշ սուտի ճամբայ կըբանայ: Ղ՛շմար-
տութիւնը միշտ կըմնայ բայց սուտը կանցնի
կերթայ: Ղ՛շմարտութիւնը մէկումը փնաս չիտար,
բայց սուտը միշտ փնասակար է:

Պէտք է ձեզի անոնցալ բարիք ընել՝ որոնք
որ ձեզի չարիք ըրած են:

Թէ որ մէկը չարիք ըրաւ,
ատէ՛ միայն չարն որ եղաւ,
չըլայ որ չար գործօղն ատես,
չար ու անբան մարդումը պէս:
Լաւ է մեռնիլ յանիրաւի,
քան թէ ընել գործ ատելի:

Թէ որ սխալելով մէկումը դէմ՝ յանցանք մը
ըրիք՝ ամէն բանէն առաջ աշխատեցէ՛ք յանցանք-
նիդ շակելու, ու որուն դէմ որ ան յանցանքը
ըրիք՝ անկէց թողութիւն խնդրեցէ՛ք: Սէկ բարի
խօսքը մենծ բարիք կըզանէ:

Չըբայ՝ որ ընկերէդ բանմը դողնաս. Վո-
ղութիւնը պղտիկ բանէն կըսկտի՝ մենծով կըզագ-
րի: Չար գործքը առաջ չերթար: Չար սովորու-
թիւնը մահ կըբերէ: Աւրիշին չարիք ընել մոռցեր:
Այլ որ ուրիշին մնաս ընելու համար փոս (չու-
խուր) կըբանայ, ինքը դիւրաւ կկյնայ հոն: Աէրը
իբ ընկերին չարիք ընելու թող չխտար:

Պատուելի վարպետս շատ հեղ կըսէ. Ինչ-
պէս դուն ուրիշին հետ կըվարվիս՝ ուրիշն ալ քեզի
հետ անանկ կըվարվի: Շատ հեղ վարժապետս
Վրխատոսին խօսքն ալ կըզուրցէ. Ինչ որ կուզէր
որ մարդիկ ձեզի ընեն՝ ան բանը դուք ալ անոնց
ըրէք:

Թէ որ աս խրատները կըպահէք՝ շատ մենծ
բարիք կըզանէք:

— փրկելը, ըն փրկն — պի՛ն նեք, զը քի՛ն — կի՛ն նեք, զն թփ՛ն — ափն նեք, եը էփն նեք, զն սփն նեք, ժն շփն նեք, խն ղփն նեք, ծն ձփն — ջփն նեք, ծն շփն — ջփն նեք, ոն օփն նեք, ոն րփն նեք: Առնն ձեզի փեր էր յարսի յայնը ննչւո՛ւր — արարեբերսնի՛ննը — ննի:

Արքոր նեքեւը — ըսիլըսոյ՝ լարդեքս — ըսու — Բնի՛ն — սանի. փեքնն — արքսո՛ւ ար ձեր հայերեն փրկելը երեսունըմէց են. եքսե՛ն երիս — փեր — լ լքն — նեւըս — է. այննն՝ օ, — փ. — ս — լ եւս — է երեսունը — ը: Առ փրկերսնն ձեզի՛ն — սանն՝ ա, ե, է, ը, ի, ս, օ, ձայնաւոր ինքնն. իսկ ձեռք — սրէլ փրկելը բաղաձայն ինքնն: Վարնեւ — է փրկն հատար — լ ըսու — ար՝ սանն — ս փրկել յայնսար է ինքնն, — սանն քաղսոյն է ինքնն. արնն ար ինքնն թե քաղսոյն է՝ — ս — լ ինքնն ար ըսու քեւ՛ն երքոր էր լքսոյ — ննի — ս նչւնը (՛) ար թաւանչան ինքնն՝ նն — սքեւը վէ յայն ինքնն. — ս ձեր — ղփն ձեզը արարեբերսնի՛նն — ըսիլըս — սքեւենն — սանն ինքորձ — ձէի՛ր՝ ըսու. թեքեք ձեր նեքնեք յեքսփեր փրկերսնն ձեզը — ննձոյ — լ նոր արք — փրկերսնն ձեզը — սանն — ս նչւնի ինքորսնի՛ր: Վարնեւ — կն — լ է են — ս էն քաղարքն փեր ձե է. — սանն — ս ար Արիսնփեր իս՛ S — ննքնն (ար ժիւ հատարնն ձեզը ըսու փրկերսնն — նննն է) — ննի. երքոր արննքնն է կ փրկել հարիս — ար ինքսոյ՝ ինքերենն՝ Ա. Բնչուէն — փնչուի՛ն ննձոյ քեքսար:

Արքոր փրկերսնն — ննննները — սքի՛ սորմէցոյ. — ըսիլըսոյ ձեզի յայնսար փրկելը քաղսոյն փրկելը — սն քեւեւ — լն նեքեւ թնչոյն. ժէ, սո, ջա, լարձարդեքս — ըսու — ար երքոր երիս — իս՛ էրէս — իս՛ ննն — լքս փեր ձեզեւ — սանն — ս ըսուքնն — ինքննքնն՝ Ա — ննկ ինքնն:

Արքայ երկու երեք զանի աննոց թառերը՝ Բնչդե՝
Աթոս. բա-րե-գործ ընդհանր հեղեղ, զանիբեր զեղեղ-
ձեղե թառիկն համար ու իննանը որոնք զարդերը:

Իսաակը խօսքի մէջ ինասր կըզատուին՝ դան
ալ Հեղեղու ատենըզ անանկ զատե: Ուորի Բնչդե
իտի զեղ ինն ըսեր. բար-ի, դան-ակ, գիտ-ութ-
իւն, հար- բա-րի, դա-նակ, գի-տու-թիւն,
որն ու իրելն իմ հեղեղն որեկըր ունի ըստ:

Արքայ դորոնելի զարձադերս թերնոց Բնչ՝ անի
ճ թառեր իններ՝ որ եւ Բնիբեր զանիբեր ըստելով
հեղեղ: Ինոց ունից ու Բնչ՝ դե-րն ընելն համար
ու իննանիբեր որոնք:

Թե որ բառի մը մէջ մէկ բաղաձայն գիր մը երկու
ձայնաւոր գրի մէջը կուգայ՝ ան բաղաձայնը իրմէ
եաքը եկող ձայնաւորին քովը գիր, Բնչդե, սիրող
սի-րող. պատիւ՝ պա-տիւ:

Թե որ երկու կամ իրեք բաղաձայն գրեր երկու
ձայնաւոր գրի մէջը կուգան՝ աննոցմէ միայն մէկը
եառի ձայնաւորին քովը գիր, Բնչդե, եղբայր՝ եղ-
բայր. Թարգման՝ Թարգ-ման. ինքնին՝ ինք-նին:

Ինոց ունի իննանին զրո զիտնուր թան ճ ըստ,
իւրնու երեքեճ ձեի զանի ճ ուրիւ զանի ըստելն ուննոց
թառոյնի զի, ճ աննիւրն էր սիւղը. ու իւրոյ՝ երե-
ր թառի ճ ունի զանի ըստ թառ զի է, ու ելն զի-
ցն է ու ըստելն զանիին հերը՝ ու ունի զանիին թա-
ռոյնի զիբը իրեն ճոյ իւրնուր ու երկրորդ զանի իւ-
րնի յայնուոր գրով ճ. Բնչդե. անարգ՝ ան-արգ,
անարի՝ ան-ա-րի: Եւ երեք որ ձեի թառի ճ զեղ
երկու յայնուոր զիբը անի անի իննան ըստելն որեկըր

անանց Տեղե երգի լանկին սկզբը Գեր, Բնագետ, միայն՝
մի-այն. գործեին՝ գոր-ծե-ին:

Երբոր էժ համարը լայնաց, իրարու զարման-
լի լարդեքս Բնի հասկացող՝ որ ան բարեբանն Տեղը՝
եղած և գերը մեկ Գեր հարկուոր լի գրել. Գայն նոր
արդեղներուն հասկացելու համար Գրուած է՝ որ իմանան
Բե երբոր գլուխ, մեղք, և արդի անանց նման շարք-
ուեր իրարու իմ գրելու լայն՝ Բե ղ յայն պիտի հանել
երկու բաղնայնի Տեղը:

Սոյն համարին Տեղը լայն՝ որ բարեբան արարեցերե-
լու արեղըք լայն՝ Գեր Գեր լիար լիար լայն իմ շարնելու
մեկ Տեղ բարը. և նայել որ մեկ բարին երգի յայնուոր
գերը շարնելու արարեցերե. արդի պիտի է որ լայն՝
լայն: *Գրքիչի, գերքիչի*: *Պարնել* լայն. արդի
Գեր Գեր, որ երբոր բարն ղ Տեղ Գրուել և գերը Գրած
է՝ ան արարը արարեցերե. արեղըք՝ ան Բե լայն լի-
արնելու, իմ և գերը լիարնելու արարեցերե. արդի ղ լայն,
Գրքիչի, Գրքիչի, Գրքիչի, Գրքիչի, Գրքիչի, Գրքիչի, հարց լայն՝
Գրքիչի, Գրքիչի, Գրքիչի, Գրքիչի, Գրքիչի, Բնագետ որ նայն
համարին Տեղը և բարեբան լիարնելու Գրած իմ նայն
նայն էն:

Պարնել լայն՝ որ երբոր գրելու արեղըք անանց
նման բարեբան գրած արդիք երգը գրելու շարնել ինչե-
անան, պիտի է և գերը երկու բաղնայնի Տեղը Գրելու:
Բնագետ. ինչու որ՝ *ճգիչի*, իմ *Կոթի* պիտի գրելու, և
գրած արարը լայնացած լայնելու երկու իմ ղ Գեր գրելն
անելի լայնելու, լայն ղ լայն ան արեղըք արեղի բարնել
ճ-գիչի իմ *ճարնիչի*, հարց պիտի է որ արեղի գրելու՝ *ճը-
գիչի. ճարնիչի*:

Արքայի կարգով ընդհանրապես իմ շնորհակցութեամբ յընդհանրապես
Բնակչության, Բնակչության, Բնակչության, Բնակչության, Բնակչության
Բնակչության, Բնակչության, Բնակչության, Բնակչության, Բնակչության
Բնակչության, Բնակչության, Բնակչության, Բնակչության, Բնակչության
Բնակչության, Բնակչության, Բնակչության, Բնակչության, Բնակչության

Ա: Արքայի կարգով ընդհանրապես իմ շնորհակցութեամբ յընդհանրապես
( ) գիշ զի է. պետք է որ իմ գրքին իմացե՛ն ու գիրք
ընդհանրապես ընդհանրապես. Բնակչության, զնա՛ն, փախսիր, ահա՛ն:

Բ: Բնակչության ընդհանրապես ( ) նշան զի է. երբոր իտեղի
ձեզ բռնի երգի շնորհին պետք է լինի որին ինքուր՛նք՝ ու
բռնա ընդհանրապես երգի ձեզ ընդհանրապես պետք է ընդհանրապես. Բնակչության
ու իտեղի ձեզ ընդհանրապես. Արքայի ազգի կրթության
ամենքը ձեզ կրթության:

Գ. Բնակչության ընդհանրապես ( ) նշան զի է՝ երբոր բռնի ընդհանրապես
երգի ընդհանրապես ընդհանրապես՝ որ ինքուր՛նք՝ ու իտեղի
երգի բռնի ընդհանրապես ընդհանրապես ընդհանրապես պետք է ընդհանրապես, Բնակչության
ու իտեղի ընդհանրապես. Բնակչության ընդհանրապես ընդհանրապես ընդհանրապես
(նորմալ) երգի, ու ընդհանրապես ընդհանրապես ընդհանրապես ընդհանրապես:

Դ: Բնակչության ընդհանրապես ( ) նշան զի է՝ երբոր բռնի
ու ընդհանրապես ընդհանրապես՝ որ ու իտեղի ընդհանրապես
ու ընդհանրապես ընդհանրապես ընդհանրապես ընդհանրապես
ու ընդհանրապես ընդհանրապես. Բնակչության ընդհանրապես ընդհանրապես
Բնակչության ընդհանրապես ընդհանրապես ընդհանրապես ընդհանրապես:

Ե: Արքայի կարգով ընդհանրապես ( ) երբոր իտեղի է՝ ու ընդհանրապես
ու ընդհանրապես ընդհանրապես ընդհանրապես ընդհանրապես
ու ընդհանրապես ընդհանրապես ընդհանրապես ընդհանրապես
ու ընդհանրապես ընդհանրապես ընդհանրապես ընդհանրապես:

Զ: Բնակչության ընդհանրապես ( ) նշան է՝ երբոր բռնի ընդհանրապես
ինքուր՛նք՝ ընդհանրապես ընդհանրապես ընդհանրապես ընդհանրապես
ու ընդհանրապես ընդհանրապես ընդհանրապես ընդհանրապես
ու ընդհանրապես ընդհանրապես. Բնակչության. Բնակչության ընդհանրապես:

Ը. Անթառախանի մասին (-) նշան զի է՝ որ երբոր բռնակն կեռն ժեղի արդին երտի ծայրն իւրեղի -- կեռ լորի արդին -- կեռնը՝ ա՛ն ծայրն ելած կեռն երտն արդի րիկն իւրեղի. Ինչպէս, զիտի գրեւ Սիրել, Սի լանիւն ժեղի արդին ծայրն իւրեղեւ, -- ա՛նոր արդն իւրեղեւ Անթառախանի Սի-, երտն լորն ալ իւրեղեւ րել:

Թ: Փակագրիւնը որ -- երկու (-) կե՝ իւր գծերն է՝ ա՛ն արեւն իւրեղծածի՛ն՝ երբոր իւրտի ղն ղեղ արդեւն -- րիւն իւրտիւն՝ իւր թիւ արեւն բռնակն իւրեղեւ որ ա՛ն -- ղի իւրտիւն իւր ղիւն--թիւնն է, իւր ա՛նոր լորն իւր-- արդն ղի բռնակն հարկնընէլ իւրտի: Արդարաւ արեւն -- իւրեղծին ղեղն լուր իւրտն ղիւնն իւրտի՝ իւր ցած յայնձ զիտի է իւրարալ:

Յ) արգիւն լորարդ -- ալ լոր -- ր՝ ւ ղիւն արեւն գրեւն -- զի բռնակն -- ղեղ արդիւնն ՚ի լոր արեւն գրած ղ՝ ալ -- նի. յայննն. լոր բռնակն որ լորնն թիւնն ղիւնն գրալ զիտի գրեւնն, իրեւն ղիւնն գրեւնն ղիւնն -- նի բռնակննննն, իւր թիւ արեւն -- երտի ղիւնն իւրեղեւ, -- ա՛ննն լոր ւ ղիւնն իւրեղեւ, -- ա՛ն արեւն -- ղի իւրարալ ղիւնննն նայն բռնակն ղիւննննն: Ինչպէս լորնն ղիւննն գրեւ՝ անթառախան, աստուած, աստուածոյ և պիւն, իւրեղեւ մասին, ան. ան. այ. ևն: Արբոր ւ ղ յարեւն բռնակնն լոր իւրեղեղնն իւրեղն արդեւ:

Պարտիւնն գրած հարարի բռնակնն -- նն. ան. անթառախան. ք, պիւնն. ան, աստուած. կի, կամ. Յն, Յիսուս. նի, նորա. թի, թիւն. թի, թեան. ի ղի, ՚ի ղիւրայ. սի, որպէս. պի, պէս. սբ, սուրբ. ղն, ղանն. ղն, ղանն որոյ. ար, տեր. Վն, Վրիստոս:

Ասան՝ ցոցընէնն ետե՛ յարգելն զարդեաք ըստ
 որ մեր ոչէն յեռագիրներսն մեջը, ինչպէս նկատյաւ
 ըստ նոր արդած գրեցոսն մեջը սասանն պարտաւ
 գրած թուրքիսն արեանըմէր: Եւս երբոր մեջը իր
 մեծն ինչ իմս թուրքիսն գրելու ըստ նն՝ Կապուս
 իմս իմս թուրքիսն գրելու ըստ նն՝ Կապուս իմս
 թուրքիսն իմս թուրքիսն գրելու:

Ասանց մե ետե՛ յարգելն զարժանեալսն իմարտու
 ըստ որ ինչն սա ընդհանուր իմանը պատու: *Ինչպէս որ
 կրթութիւն անանկ ալ բնական ու յարմար ձայնով
 կարգուի:*

Պարտաւորան զարժանեաք սա իմանները ինչն պատ
 ընն ետե՛, իմարձ պարտաւորանն մեջ սա ընն պարտաւ
 որ իմարտուսն սա սարձած իմանները սնոր մեջը ցըցընէն:

Օգտաւոր մեծ իմարտուսն իմ արդարութեան արեանը
 ըստ ժրմանն սա աշխարհան միտալ եղան, որով և արե
 սանն արեանն արեաններ սարձեցոս: Ասոր մայրը ըստ
 զգոսն իմարտուսն իմարտուսն իմարտուսն: Աս
 երբեմն իմարտուսն սնոր զարդեալները սա զբեր
 արդարութեան իմարտուսն սնոր. այսոր իմարտուսն
 սնոր գնաց, ինչպէսն ընդհանր (այստարտուսն) սնոր
 Ասանն զգոսն իմարտուսն ըստ զարժանեալն (որ
 զարդեաք արդարութե վնն պարտուսն) սնոր սնոր:

Իմարտուսն միտելն զարժանեաք միտելն նկատյալ
 ըստ աշխարհացոս. եւ ալ իմարտուսն յեռագիր
 սնոր ընդհանուր ըստ, և ընդհանր սա ոչէն իմարտուսն
 ընդհանր սնոր: Պարտուսն եւ որ աշխարհիսն իման
 պէս իմարտուսն որ ընդհանրը ընդհանր սա արե
 սնոր սնոր:

Un. P.
In.

